
Dr Mirko KON

BROJ B 11485

Dr Mirko Kon rođen je u Subotici 1899. godine. Žena i dvoje dece, sin „Bunci“, rođen 1935, i mlađa ćerka „Pile“ stradali su odmah po dolasku u logor Aušvic.

Posle rata, kao pulmolog, radio je, od 1945. do 1955. godine u Vojnoj bolnici u Nišu, a od 1955. do pensionisanja na Vojno-medicinskoj akademiji u Beogradu. Iz drugog braka nije imao dece.

Marta 1944. godine, kada su Nemci okupirali Mađarsku, nalazio sam se u opštini Tarnasentmikloš (Tarnaszentmiklós), blizu grada Eger, kao građanski internirac. Opštinski lekar je bio mobilisan i ja sam na njegovom mestu vršio lekarsku službu. Nisam smeo napustiti teritorij opštine na kome sam imao slobodno kretanje.

Nekoliko dana posle nemačke okupacije, Ministarstvo unutrašnjih poslova, u čiju nadležnost je spadala i zdravstvena služba, premestilo me je u grad Nađkanižu (Nagykanizsa), odnosno u naselje Lažnakpuszta (Lazsnakpuszta), gde sam morao da zamenim lekara ftiziologa koga su vojne vlasti mobilisale. Moja porodica je ostala u Subotici, a pošto je bila izložena stalnom maltretiranju i bila je isterana iz stana, izdejtvoovao sam kod gradonačelnika, čija supruga je bila u nadzornom telu bolnice, da se moja supruga sa dvoje dece preseli kod mene. Ovde smo živeli nesmetano do kraja juna, kada su jedne noći došli žandari i po naređenju vlasti oterali nas u sabirni logor u Zalaegerseg (Zalaegerszeg). Jevreji grada Nađkaniža su već mesec dana ranije oterani iz svojih kuća u nama nepoznatom pravcu. U gradu Zalaegersegu, smestili

su nas u ciglani, zajedno sa još preko hiljadu drugih jevrejskih porodica. Ovde su nam oduzeli sav naš prtljag, sve stvari od vrednosti i sav novac što smo imali. Drugog jula su nas ubacili u teretne vagone, osamdeset do devedeset osoba u jedan vagon. Za naše higijenske potrebe smo dobili jednu kofu, za provijant jedan mali hleb i nešto sušenog voća i krenuli smo u nepoznatom pravcu. Prema gradovima kroz koje smo prolazili, zaključili smo da idemo prema istoku. Do slovačke granice pratili su kompoziciju mađarski žandarmi, a u Slovačkoj i Poljskoj SS-ovci.

Posle putovanja od dva dana i dve noći, naša kompozicija je stigla, nakon kraćeg zadržavanja, u Krakov. U ranim jutarnjim časovima smo se zaustavili na jednoj teretnoj stanici. Nismo odmah znali kako se zove. Isterali su nas iz vagona, nisu dali da poneseo sa sobom ni najmanji prtljag. Žene sa decom ispod petnaest godina su odvojili od nas, isto tako i bolesnike i stare osobe. Njima je rečeno da idu na dezinfekciju, a posle na odmaranje, odnosno lečenje. Mi ostali smo prodefilovali ispred jedne uniformisane osobe. Bio je to dr Mengele. Morali smo navesti svoju profesiju i godinu starosti. Starosedioci, robijaši u štraftastim odelima, otpratili su nas do jedne zgrade, gde su nas ponovo pretražili, zbog eventualnih skrivenih stvari od vrednosti, ošišali kosu i obrijali dlake sa tela. Od ovih starih logoraša smo saznali gde se nalazimo, kakva sudbina čeka naše žene sa malom decom, kao i starce i bolesnike. Nas su okupali, obukli u štraftaste, robijaške uniforme i odveli u jednu od bezbrojnih baraka. U podne smo dobili četvrt tvrdog, ali ukusnog hleba. U baraci smo spavali na betonu, ili na drvenim jednospratnim pričnama. Ja sam bio toliko umoran i deprimiran zbog sudbine moje porodice, da sam ostao na betonu, stavio jednu ciglu ispod glave i spavao kao zaklan do sutra. U polusnu sam, u toku noći, čuo da su tražili lekara za neki radni transport, ali nisam bio u stanju da ustanem i da se javim.

Obavljali smo samo neke nepotrebne poslove, kopali rovove, čistili staze i slično. Za hranu smo dobijali, u podne, jednu manjerku tanke čorbe od raznih variva, bez trunke masti i mesa, a uveče četvrtinu hleba. Za vršenje nužde bila je određena specijalna baraka sa više stotina klozetskih rupa, a vreme za vršenje nužde je bilo određeno, ograničeno, i nije se smelo prekoračiti. Mnogi su se razboleli, najviše od dizenterije, i preneti su u bolnicu, gde su, u najvećoj bedi, uskoro umirali. Povremeno su izabirali ljude za razne transporte, ali nikad nisu

rekli za kakav posao i kuda. Dnevno su SS-ovci dva puta kontrolisali broj zatočenika na tzv. apelplacu. Svake noći je nekoliko logoraša umiralo, leševe smo, takođe, morali izneti na prebrojavanje. Naši stražari jako su se plašili pegavog tifusa i zbog toga su nas povremeno kupali, naše prnje dezinficirali, a za vreme dezinsekcije čekali smo napolju, na zimi. Mnogi su dobili zapaljenje pluća i umirali u bolnici. U međuvremenu smo doživeli neke burne scene, kada su Cigane oterali u gasne komore, i kada su evakuisali bolnice, zajedno sa osobljem, i spalili ih u krematorijumu.

Drugog oktobra su sastavili jedan mali transport, najviše od Jevreja iz Čehoslovačke, tražili su i jednog lekara, i tako sam i ja napustio Aušvic (Auschwitz). Pre no što su nas odveli u drugi logor, tetovirali su svakom, na levu podlakticu, broj. Ja imam broj B 11485. Vozili smo se kamionima, videli smo Katovice i blizu grada, na pustom mestu su nas skinuli sa kamiona. Naš zadatak je bio da zidamo jedan novi logor za robijaše koji će raditi u obližnjoj fabrici pancernih ploča. Mesto se zvalo Kraljevska Huta. Nas je bilo, u početku, samo osamdeset, i u svakom pogledu nam je bilo bolje nego u Aušvicu, ali to nije trajalo dugo; pridošlo je nekoliko stotina starih logoraša iz drugih logora, uglavnom Poljaka, i situacija se naglo pogoršala, kako u pogledu ishrane, tako i u pogledu smeštaja. Imali smo samo jednu baraku za sve, ishrana je bila oskudna i svaki dan je bilo sve više i više bolesnih, iznemoglih, naročito među Poljacima, koji su već godinama bili u raznim logorima. Ovde se obavljao težak fizički rad. Većina je radila na zidanju novih baraka i upravne zgrade, a najbolja radna snaga je već radila u fabrici pancernih ploča, i to dvanaest do četrnaest časova dnevno. Ja nisam vršio lekarsku funkciju, radio sam kao pomoćni zidar. Logorski lekar je bio jedan francuski Jevrejin. Komandant logora je bio SS podoficir, a nama je zapovedao jedan robijaš, kriminalac nemačkog porekla, sa svojim kapoima, koji su takođe bili robijaši, neretko Jevreji. Radili smo po velikoj zimi. Svaki dan je bilo sve više zapaljenja pluća, a broj bolesnika koji su mogli ležati u ambulanti nije smeo prelaziti dva odsto. Moja se situacija pukim slučajem poboljšala. Starešina logora je dobio zapaljenje pluća, koje se komplikovalo sa empyemom. Nije smeo da ide na hirurški zahvat, koji iziskuje empyem, plašio se da će ga spaliti. On je znao da sam ja specijalista za plućne bolesti i pitao me je da li bih ja mogao izvršiti potreban hirurški zahvat. Ja sam potvrdno odgovorio, komandant logora, koji ga je voleo, nabavio je sterilne

instrumente i materijal iz bolnice i ja sam izvršio potreban zahvat (thorakotomiju). Gnoj se preko drena brzo ispraznio, on je kroz dve nedelje ozdravio i, kao nagradu, smenio me s posla pomoćnog zidara i premestio me u vešernicu, gde mi je bilo mnogo lakše.

Krajem januara 1945, Rusi su se približili, pa je likvidiran naš logor. Pešačili smo tri dana, mesto konja vukli smo kola sa stvarima naših čuvara. Bili smo krajnje iscrpljeni. Oni koji nisu mogli dalje hodati bili su ubijeni pored puta. Najzad smo stigli u jedan napušteni logor, gde su nas utovarili u otvorene teretne železničke vagone, bez ikakve hrane i vode. Toliko nas je bilo u jednom vagonu, da nismo mogli sedeti, nego smo samo stajali i smrzavali se. Usled zime i gladi neki su poludeli i počeli da nam grizu živo meso. Za vršenje nužde nismo imali ni kofe, i u takvoj situaciji sam se odlučio da iskočim iz vagona. Pored pruge je bilo mnogo snega, i, kad je kompozicija usporila, ja sam se izvukao iz vagona, stajao na puferima i u zgodnom momentu bacio sam se u sneg. Sretno sam prošao, bez ikakve povrede, ali sada sam tek imao problem, kuda ću sada. U blizini je bila kućica skretničara, tamo sam zakucio na vrata. Skretničar je bio Čeh, on mi je zamenio štraftasto odelo nekim krpama bez oznaka robijaša, i uputio me na dalji put. To je bilo u ranim jutarnjim časovima. Nikoga nisam sreo na ulici. Ušao sam u jednu kuću, ukućani su bili Česi. Domaćin je bio jako ljubazan, ali žena se plašila i molili su me da ne ostanem kod njih. Zahvalio sam se i otišao dalje, u drugu kuću, gde je stanovao jedan stari bračni par (on je bio ranije rudar) i jedan mlađi bračni par sa dvoje dece. Oni mi nisu dali da idem dalje, dobio sam toplu belu kafu, obrijao sam se i otišao na tavan, da tamo spavam, dok muž ne dođe kući sa posla, pa će se onda odlučiti šta će biti sa mnom. Ja sam, u senu, duboko zaspao, ali sam ipak osetio da neko stoji pored mene. Došao je domaćin, razgovarali smo (ja sam nešto naučio češki među svojim drugovima Česima) i on je izjavio da ne dozvoljava da dalje idem, već ću ostati kod njih. Upozorio sam ga na posledice, kada se otkrije da robijaša krije u svojoj kući, ali on je ostao pri svome, da ne idem dalje. Tri nedelje sam lepo živio kod njih. Jednog dana pojavila se patrola i tražila od mene legitimaciju. Ja, sem svog tetoviranog broja na levoj podlaktici, nisam imao nikakav lični dokumenat. Odveli su me u najbližu žandarmerijsku stanicu, gde su me danonoćno saslušavali. Razume se da nisam rekao da sam odbegli robijaš. Radi identifikacije, odvezli su me u Gestapo, u najbližem gradu, Novom Jičinu. Gestapo-

vac, čim je video moju ošišanu glavu, tražio je da mu pokažem levu podlakticu i tako je odmah ustanovio moj identitet. Pri saslušanju me je ošamario, rekavši da ne lažem, uzeo moje podatke i zatvorio me u vojni zatvor, gde su se nalazili dezertteri sa fronta. Imao sam mogućnost da, kroz prozor, vidim kako preki sud, u dvorištu, osuđuje na smrt oficire i vojnike koji su bežali sa fronta. Meni je u zatvoru bilo sasvim dobro, samo sam strepeo i svakog dana sam očekivao da saznam šta je bilo sa mojim dragim ljudima, koji su me krili. No, do toga nije došlo. Kasnije, kada sam već bio kod kuće u Subotici, dobio sam pismo od njih, da su se sakrili kod rodbine i ubrzo su došli Rusi, oslobodioci.

Posle mesec dana, odveli su me, zajedno sa još nekoliko odbeglih robijaša koje su po drugim mestima uhvatili, u logor Brinlitz-Brizau (Brünnlitz-Brisau). Taj logor nije ličio na ostale logore. Robijaši su radili u fabrici, u krugu logora, SS-ovci su nas čuvali, ali glavnu reč je imao upravnik fabrike. Taj upravnik, gospodin Šindler (Schindler), štiti nas je od naših čuvara, obezbedio ljudski smeštaj i pristojnu hranu. On je pre nekoliko godina bio pozvan, kao gost vlade u Izraelu. Ovde, u ovom logoru, dočekali smo oslobođenje. Nismo ni sačekali rusku armiju, krenuli smo na Brno (Brun), 50 kilometara dalje. Tamo sam bio gost grada, nekoliko dana, a prvim vozom sam krenuo u domovinu.